

Velká voda břehy nezná

Nácvik výstavby protipovodňových zábran

V hloubi kronik nalézáme záznamy, mezi nimiž se objevují i zprávy o výkyvech počasí a o následných pohromách. Nejstarší zmínka je ze zimy z pera Mnicha sázavského, kterou vepsal do Kosmovy kroniky. Píše, že na přelomu let 974 a 975 byla „*velmi tuhá a dlouhá zima*“ a 15. května 975 „*napadlo mnoho sněhu*“.

Co ale po takových přívalech sněhu následovalo, připomíná zápis z roku 1118, kdy voda vystoupila do výše deseti loktů nad most přes Vltavu. Dřevěný Jitčín most byl zničen povodní v roce 1157.

První nebezpečné záplavy se vyskytly již v období Velké Moravy. Na jejich vzniku se podílel i člověk, když kácení porosty dřevin na březích toků. Zanášení koryt zeminou ze snadno podemílaných břehů řeky Moravy spolu se splachem z mýcených lesů vedlo k častějšímu a mohutnějšímu zaplavování nivy. Od samého začátku svého pobytu v moravském úvalu museli osadníci hledat způsob soužití s vodou. Například Uherské Hradiště potřebovalo mít vzhledem k bezpečnosti vodu kolem celého města, ale současně se muselo chránit před

náhlým vzednutím hladiny. To mohlo zajistit postupně budované opevnění se soustavou stavidel, což ovšem při tehdejších technických možnostech byl velmi těžký úkol. Pozdějšími záplavami se zvyšoval terén kolem města a teoreticky hrozilo jeho „utopení“. Následky poměrně častých pohrom – požárů, vichřic i povodní – se však napravovaly rozvezením sutin, čímž se zvyšoval i terén uvnitř hradeb.

Jinak většinou osídlené polohy ležely mimo dosah pravidelných záplav. U vodních toků se stavěly pouze specifikované stavby jako mlýny, pily nebo hamry.

Husté zalesnění a celkově intenzivnější srážková činnost způsobovaly, že hladina spodní vody byla značně vysoká, takže mnoho půd bylo podmočených. Rozsáhlé oblasti byly bažinaté a přivaly dešťů zadržovaly tak, že k rozlévání vodních toků docházelo jen výjimečně. Zaplavována byla spíše jen nezabydlená pralesovitá údolí, která spíš připomínala neprůchodné močály. Výkyvy teploty byly ve středověku vlivem velkých vodních ploch poněkud menší, než jsou nyní. Jarní i podzimní přechod počasí byl velmi krátký. Vody se obvykle rozlévaly jen při tání sněhů a způsobovaly hlavně problémy v dopravě. Ztrácely se brody, na kterých byl veškerý provoz na zemských stezkách při absenci mostů naprosto závislý. Stejně tak se při nenadálých povodních obvykle rozbahnily břehy brodů a jejich průjezd byl

i nějaký čas po opadnutí vod problematický.

Velkou jednorázovou obětí si vzala velká voda 27. března 1581, když „na plavbě na prámu od Zderazu ke Smíchovu do půl druhého sta lidí jest se stopilo“. Povodně ale zmařily tisíce životů. Třeba jen při bleskové povodni na Berounce a Ohři 25.–27. května 1872 se hovoří až o 340 utonulých a ztrátách více než devíti milionů zlatých.

Časem se však naskytlo řešení, jak zmírnit škody a pomoci těm, kteří byli povodněmi poškozeni. Nejstarší pokyny k evidenci škod po povodních jsou z poloviny 18. století. V reakci na povodeň z února 1799 byla vydána první protipovodňová nařízení, mimo jiné i vyhláška s in-

Záplavy v roce 2002

*Povodeň v Praze
roku 1784*

*Velká voda
v roce 1845
v Ústí nad
Labem*

strukcemi pro Pražany, jak si mají při povodni počínat. Počátkem 19. století se problematikou povodní začíná zabývat i státní správa, například cirkulářem Moravsko-slezského gubernia z 23. dubna 1819 č. 9575. Do boje s velkou vodou byla zapojena i armáda. V druhé polovině devatenáctého století byli do protipovodňových opatření zařazováni také plavci, rybáři a hasiči.

V roce 1863 je vydáno „Opatření, jak by se podle možnosti předešlo všeliké nebezpečí, které by mohlo pojití majetku neb lidem z povodně, a taktéž, aby se odstranily nesnáze, ježto by následkem takové povodně mohly nastati v Královském hlavním městě Praze“. V roce 1891 byla vydána „Instrukce pro komise povodní“ a v roce 1891 „Návod povodním komisím Král. hlavního města Prahy“.

V roce 1913 byly vtištěny „Instrukce pro povodňovou službu návěstní“.

Potřeba aktivního podílu při ochraně života a majetku obyvatel Ostravy, zejména po stoleté vodě v roce 1880, byla zřejmě příčinou založení Mährisch-Ostrauer Ruder Club (10. února 1881) a veslařského klubu RC Oderhort v Hrušově (1885). Jejich posláním byla výchova plavců a veslařů ochotných a schopných v případě nebezpečí chránit a zachraňovat při povodních životy a majetek

*Cvičení
v Jundrově*

místních obyvatel. Přispěla k tomu i skutečnost, že se o tuto činnost pokoušely nedostatečně vybavené hasičské spolky, ale bez valného úspěchu. Už při založení Ruder Clubu vzniklo vodní zbrojní družstvo (Wasserwehr-Abteilung), jehož členy byli i hasiči. Poprvé si oba spolky vyzkoušely své uplatnění při povodni 30.–31. července 1889, kdy zachránily mnoho osob ze zatopených budov, dobytek a cenný majetek.

Výnos Slezského zemského výboru ze 3. prosince 1907 opět rozhodl o vyplácení podpory pro pomocnou vodní stráž za dohledu hasičských inspektorů. Prvně už takto učinil na základě usnesení zemského sněmu ze dne 12. října 1904.

V roce 1893 se k těmto dvěma německým veslařským spolkům připojil český veslařský a plavecký spolek Perun v Ostravě-Přívoze, který se tak mimo jiné zasloužil v roce 1932

o založení a vybavení speciálního vodního odboru hasičů. Časté povodně na Odře a Ostravici pak vyvolaly nutnost zřízení specializovaného hasičského útvaru. Sbor dobrovolných hasičů Přívoz III vznikl z nutnosti mít v Ostravě tým hasičů plavců se speciálním výcvikem, kteří by byli schopni zasahovat při povodních a jiných živelních pohromách. Stalo se tak 1. srpna 1932, kdy bylo ustaveno Vodní družstvo Lašské hasičské župy Křenkovy č. 33 se sídlem v Přívoze (tzv. protipovodňový sbor). Zakládajícími členy vodního družstva byli členové hasičského sboru z Přívozu I, kteří za dobu působení několikrát zasahovali při povodních, kdy získávali potřebné zkušenosti. Ve vodním odboru působilo přes padesát hasičů ze sborů Přívoz I, Hulváky, Moravská Ostrava, Mariánské Hory, Přívoz II, Zábřeh nad Odrou a do roku 1934 i z Hrabůvky. Měli

Výcvik hasičů z Příbora

k dispozici jen tři dřevěné záchranné čluny a jeden železný ponton.

Hasičské čluny na Labi

V dubnu roku 1938 je poprvé zmiňována potřeba zřízení potápěčské-

ho oddělení a jeho vybavení, a to zejména z důvodů hledání ukradených předmětů vhozených do Vltavy a zajištění bezpečnosti lodního provozu tamtéž. Tento požadavek potápěčů se nepochybně objevoval již dříve, a proto pražské zastupitelstvo začalo připravovat nákup příslušné potápěčské techniky. V té době již měl pražský hasičský sbor ve svých řadách členy s potápěčským výcvikem získaným v zahraničí; byla tedy evidentní nutnost nákupu této techniky k založení takto specializovaného oddělení. V období let 1939–1945 se pražští hasiči potápěči podíleli celkem na dvanácti případech spojených s vyhledáváním a vyzvednutím potopených předmětů ve Vltavě.

V roce 1945 byla potápěčem pražského hasičského sboru J. Slepíčkou v Praze ve Vltavě hledána gilotina z pankrácké věznice. Od roku 1945 do roku 1950 uskutečnili pražští hasiči potápěči celkem 24 akcí.

